

Målnummer:	T2973-18	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2019-10-14		
Rubrik:	Beviskrav och bevisvärdering i tvistemål om bättre rätt till utmätt lös egendom (I-III).		
Lagrum:	4 kap. 17 § - 20 § utsökningsbalken (1981:774)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 2014 s. 578• NJA 2008 s. 444• NJA 1999 s. 594• NJA 1992 s. 363 I-III• NJA 1987 s. 500• NJA 1986 s. 115• NJA 1983 s. 553• NJA 1983 s. 436		

REFERAT

I

Jönköpings tingsrätt

P.L. väckte vid Jönköpings tingsrätt den talan mot staten genom Skatteverket och J.N. som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (rådmannen Agneta Lilja) anförde i dom den 12 april 2017 följande.

BAKGRUND

För betalning av statens fordran på J.N. utmätte Kronofogdemyndigheten den 21 december 2015 en personbil. P.L. överklagade beslutet och gjorde gällande att bilen tillhörde honom. Jönköpings tingsrätt avslog överklagandet. P.L. överklagade till Göta hovrätt som med tillämpning av 4 kap. 20 § UB förelade P.L. att väcka talan vid Jönköpings tingsrätt mot staten och J.N. angående äganderätten till den utmäta bilen.

YRKANDEN OCH INSTÄLLNING

P.L. har yrkat att tingsrätten ska fastställa att han äger bättre rätt framför staten och J.N. till utmätt personbil. Han har också yrkat att tingsrätten ska förplikta Kronofogdemyndigheten att lämna ut bilen till honom. - - -.

Staten har bestritt yrkandet om bättre rätt. - - -.

J.N. har medgett P.L:s yrkande om bättre rätt. - - -.

GRUNDER

P.L. har som grund för sin talan framfört följande. Han har i september 2014, i eget namn och för egen räkning, förvärvat den aktuella bilen med äganderätt. I samband med köpet registrerades han som ägare till bilen och han är fortsatt dess rättmätige och registrerade ägare. Han har inte överlåtit bilen till J.N. och hon har aldrig ägt den. I det tidigare utmätningsärendet har J.N. instämt i alla P.L:s anföranden. - - -.

Staten har som grund för sitt bestridande framfört följande. P.L. har inte styrkt sitt anspråk på bilen och J.N. ska därmed anses som ägare till den. - - -

UTVECKLING AV TALAN

P.L. har anfört följande. Han har fått beslut om fordonsskatt och avgifter för bilen från Transportstyrelsen och låtit reglera dessa. Vidare har han tecknat försäkring för bilen och stått/står som försäkringstagare för den. Han har också betalat försäkring för bilen. Det föregående utmättningsärendet har ingen avgörande bevisverkan för mål om bättre rätt till egendom där en mer ingående och nyanserad prövning ska ske och ett lägre beviskrav uppställas. Garaget som bilen stod i vid utmätningen omfattas inte av J.N:s hyresavtal, vilket hovrätten konstaterat i mål nr ÖÅ 2063-16. Utmätt egendom i det ärendet påträffades och utmättes från samma garage, vid samma tillfälle, som bilen. I det aktuella målet finns det inte något som visar att J.N. hyrt garaget, ingivna handlingar visar motsatsen. Det finns därför anledning att rikta kritik mot tillämplad besittning och presumptionen i det föregående utmättningsärendet. J.N. har heller aldrig gjort anspråk på bilen. Äganderätt har ansetts styrkt genom köpeavtal, försäkringsbrev och utdrag ur bilregistret (se NJA 2008 s. 444). I det aktuella målet föreligger fler förhållanden och handlingar till stöd för P.L:s äganderätt. En samlad bedömning ger att han har bättre rätt till bilen framför J.N. och staten.

Staten har anfört följande. Vid utmätningstillfället fanns bilen i J.N:s besittning, i ett garage på den fastighet som hon hyr. Då det ska framstå som att P.L. äger bilen är det logiskt att hans namn står på köpintyg för bilen samt att han är registrerad som ägare i bilregistret och som försäkringstagare. En betalning av fordonsskatt som är gjord efter att bilen utmättes är på samma sätt logisk. ©beropat köpintyg är daterat den 11 augusti 2016, dvs. långt efter P.L:s påstådda förvärv av bilen. Kronofogdemyndigheten har värderat bilen till 15 000 kr, men på köpintyget har priset angetts till 1 500 kr. Enligt bilregistret blev bilen godkänd vid den senaste besiktningen den 2 juni 2015. Köpintyget ska således inte tillmätas någon större betydelse. Vidare har P.L. inte redogjort närmare för vilka perioder, belopp och betalningar fordonsförsäkringen avser utan endast åberopat handlingar som ska visa att han är försäkringstagare samt att han betalat försäkringen. Dessa handlingar är svårtydda och av dålig kvalitet. Det kan därför inte vitsordas att han betalt försäkringen för bilen. P.L. har inte heller lämnat någon godtagbar förklaring till att bilen var i J.N:s besittning. I utmättningsärendet anförde han att det var för att han hälsade på deras gemensamma barn hos J.N. och att han använde bilen för att ta sig till sin arbetsplats. Bilen har dock varit avställd sedan den 10 juni 2015 varför det är högst osannolikt att han använt den på det sätt som han påstått. I mål om bättre rätt till lös egendom ges tredje man möjlighet att inge ytterligare bevisning som kan leda till en mer ingående prövning. Frågan om garaget omfattas av J.N:s hyresavtal har prövats i två utmättningsärenden av Göta hovrätt. Det ena (mål nr ÖÅ 1715-16) avser bilen i det aktuella målet. Det andra (mål nr ÖÅ 1882-16) gäller en bil som påträffades och utmättes i samma garage, vid samma tillfälle, som bilen i detta mål. I båda fallen ansåg hovrätten att utmätt egendom fanns i J.N:s besittning. HD gav inte prövningstillstånd i något av ärendena. Utgången i det av P.L. åberopade ärendet (mål nr ÖÅ 2063-16) ska ses mot bakgrund av att det var fastighetsägaren som gjorde anspråk på viss egendom som fanns i garaget för att J.N., enligt hyresavtalet, skulle sköta gården med omnejd samt allmänna ytor runt huset/gården. Frågan om hyresavtalets omfattning saknar därför relevans i det aktuella målet där det i första hand ska prövas om P.L. kan styrka sin äganderätt till bilen. Samma beviskrav som i utmättningsärendet bör i princip ställas i det aktuella målet (jfr Gregow, Tredje mans rätt vid utmätning 1987 s. 125). I det föregående utmättningsärendet ansågs P.L. inte ha styrkt att han var ägare till bilen. I det aktuella målet är bevisningen i stort sett densamma som i det nämnda ärendet och P.L. kan därmed inte anses ha styrkt sin äganderätt till bilen.

BEVISNING

P.L. har åberopat följande bevisning: kvittens/köpintyg, registreringsbevis, ägarhistorik, utdrag från vägtrafikregistret, försäkringsbrev, hyresavtal, handlingar från Transportstyrelsen, fakturor samt kontoutdrag.

Staten har som bevisning åberopat utdrag ur bilregistret.

DOMSKÄL

Bilen har varit i J.N:s besittning vid utmätningen

Det är ostridigt i målet att bilen vid utmätningen var uppställd i ett garage i anslutning till den bostad som J.N. hyr. Av åberopat hyresavtal framgår att det avser uthyrning tillsvidare av hus/gård på fastigheten. Hyresavtalet reglerar inte uttryckligen vad som gäller för garage på fastigheten, men utifrån avtalets ordalydelse och syfte framstår det som en rimlig tolkning att hyresförhållandet även omfattar garaget. Detta får också stöd av att J.N. enligt hyresavtalet ska ombesörja viss skötsel av fastigheten samt att den omtvistade bilen fanns i garaget vid utmätningen. Av åberopat utdrag ur bilregistret framgår vidare att bilen varit avställd sedan den 10 juni 2015. Varken P.L. eller J.N. har lämnat någon förklaring till att bilen trots detta var uppställd i det aktuella garaget när den utmättes den 21 december 2015. Vid en samlad bedömning av dessa omständigheter finner tingsrätten att bilen får anses ha varit i J.N:s besittning vid utmätningen.

P.L. har bättre rätt till bilen framför J.N. och staten

Genom åberopat registreringsbevis, ägarhistorik och köpintyg är det utrett i målet att P.L. förvärvat bilen med äganderätt 2014. Det som staten anfört angående köpeskillings storlek och bilens skick ger inte skäl för någon annan bedömning. P.L:s förvärv av bilen kan dock inte i sig ges innebörden att den fortfarande var hans vid utmätningen. Av åberopat försäkringsbrev, handlingar från Transportstyrelsen, fakturor samt kontoutdrag framgår att P.L. efter sitt förvärv av bilen stått som försäkringstagare samt att han betalat försäkringspremier och avgifter för bilen fram till utmätningen, samt för viss tid därefter. Enligt tingsrätten talar dessa omständigheter med styrka för att han vid utmätningen var och fortfarande är ägare till bilen (jfr NJA 1999 s. 594). J.N:s medgivande av P.L:s talan ger också visst stöd för detta. Häremot ska det emellertid ställas att det inte har framförts någon förklaring till varför, eller på vilken grund, J.N. haft bilen i sin besittning utan att äga den, t.ex. genom avtal om pant eller nyttjanderätt (jfr NJA 2008 s. 444 och prop. 1980/81:8 s. 424). Att bilen stod i garaget samtidigt som den var avställd sedan en längre tid tyder vidare på att det inte har varit fråga om endast en tillfällig uppställning eller förvaring. Dessa förhållanden reser visst tvivel kring P.L:s rätt till bilen. Enligt tingsrätten utgör de dock inte tillräcklig grund för att hans rätt till bilen ska anses vara motbevisad. Vid en samlad bedömning finner tingsrätten att P.L. har företräde till bilen framför staten och J.N. och P.L:s talan om bättre rätt ska därför bifallas.

Kronofogdemyndigheten ska lämna ut bilen till P.L.

- - -

I det aktuella målet har tingsrätten fastställt att P.L. äger bättre rätt till bilen framför J.N. och staten. Såvitt framkommit i målet tycks bilen fortfarande vara i Kronofogdemyndighetens vård (jfr 8 kap. 5 § första stycket UB). Kronofogdemyndigheten ska därför lämna ut bilen till P.L.

DOMSLUT

1. Tingsrätten bifaller P.L:s talan avseende bättre rätt till personbil med registreringsnummer - - -.
2. Kronofogdemyndigheten ska lämna ut personbil med registreringsnummer - - - till P.L.

Göta hovrätt

Staten genom Skatteverket överklagade i Göta hovrätt och yrkade att hovrätten skulle lämna P.L:s talan utan bifall.

P.L. motsatte sig att tingsrättens dom ändrades.

Hovrätten (hovrättsråden Christer Ganelind och Magnus Mannerback, referent, samt tf. hovrättsassessorn Niclas Bladfält) anförde i dom den 16 maj 2018 följande.

UTREDNINGEN M.M. I HOVRÄTTEN

Parterna har åberopat samma grunder och utvecklat sin respektive talan i allt väsentligt på samma sätt som vid tingsrätten. Hovrätten har tagit del av samma bevisning som tingsrätten.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

I målet aktualiseras frågan om vilket beviskrav som ska riktas mot den som i tvistemål för talan om bättre rätt till lös egendom. HD har i rättsfallet NJA 1987 s. 500 uttalat att det i en rättegång om bättre rätt till lös egendom i makars gemensamma besittning framstår som motiverat att uppställa ett lägre beviskrav än det som i utökningsmål förutsätts för kullkastande av presumptionen enligt 4 kap. 19 § UB. Frågan är om det även i en situation som denna finns skäl att tillämpa ett annat beviskrav än det som är aktuellt i utökningsmål.

När det gäller äganderätten till lös egendom har beviskravet i rättegång och utökningsmål ett nära samband eftersom en tvist som uppkommer i ett utökningsmål kan komma att prövas även i en rättegång. Enligt hovrättens mening bör därför beviskravet vara detsamma i båda förfarandena eftersom det annars uppkommer olägenheter. Vare sig parternas relation eller omständigheterna i övrigt motiverar att ett annat, lägre, beviskrav tillämpas i målet. Utgångspunkten för hovrättens fortsatta bedömning är därför att beviskravet är detsamma i denna rättegång som vid det tidigare utmättningsärendet. Det innebär i detta fall att besittningen av bilen utgör ett sådant stöd för J.N:s (gäldenärens) äganderätt att P.L. måste styrka sitt anspråk.

Den bevisning som åberopats i tvistemålet är i princip densamma som i utmättningsärendet, med undantag för ett hyresavtal som åberopats först i tvistemålet. Den nya bevisningen i kombination med den tidigare bevisningen är sammantaget inte så stark att P.L. förmått styrka sitt anspråk. Hovrätten delar därmed den bevisvärdering som gjordes i utmättningsärendet. Tingsrättens dom ska därför ändras och P.L:s talan om bättre rätt till bilen lämnas utan bifall.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten ändrar tingsrättens dom och lämnar P.L:s talan om bättre rätt till personbilen utan bifall - - -.

Högsta domstolen

P.L. överklagade och yrkade att HD skulle bifalla hans talan om bättre rätt.

Skatteverket motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Fredrik Blommä, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

DOMSKÄL

Punkterna 1-12 motsvarar i huvudsak punkterna 1-3 och 6-9 i HD:s dom.

Bevisprövningen i mål om bättre rätt till utmätt lös egendom

13. Beslut i utsökningssmål måste grundas på ett förenklat förfarande och en utredning som inte kan vara lika omfattande och grundlig som utredningen i en rättegång. Detta har därför förutsatts kunna innebära att fråga om hur mycket bevisning som krävs i praktiken kan ställa sig annorlunda i en rättegång respektive i ett utsökningssmål (se prop. 1980/81:8, s. 1209). Att det i praktiken kan förekomma vissa skillnader i kraven på utredning har dock inte ansetts förändra principen att det åvilar tredje man att styrka sin rätt till egendomen i utsökningssmål (se NJA 2008 s. 444).

14. Det har både i rättspraxis och i litteraturen framhållits att prövningen av äganderättsfrågor i allmänhet lämpar sig bättre i vanlig rättegång än i utsökningssmål. I en rättegång finns större förutsättningar för en allsidig belysning och korrekt bedömning av äganderättsfrågan. I utsökningssmål kan utredningen inte bli så fullständig och de faktiska omständigheterna så allsidigt belysta som i tvistemål. (Jfr bl.a. NJA 1992 s. 363 I-III och NJA 2008 s. 444.)

15. När det gäller lös egendom i makars gemensamma besittning har HD med hänsyn till de svårigheter som föreligger för en make att efter kanske många års samlevnad bevisa att viss egendom tillhör denne ensam, funnit det motiverat att i en rättegång om bättre rätt till lös egendom uppställa ett lägre beviskrav än det som i utsökningssmål förutsätts för att bryta presumtionen enligt 4 kap. 19 § UB (se NJA 1987 s. 500). Av rättsfallet kan slutsatsen dras att olika beviskrav gäller i utsökningssmålet och i en rättegång om bättre rätt i denna situation. I tvistemålet behöver en make inte presentera lika mycket bevisning som han eller hon hade behövt göra i utsökningssmålet för att bryta besittningspresumtionen och freda egendomen från utmätning. (Se bl.a. Lars Heuman, Specialprocess, uppl. 7, 2014, s. 161 f. och Torkel Gregows skiljaktiga mening i NJA 1992 s. 363 I.) Vidare kan rättsfallet sägas ge uttryck för att beviskravet skulle kunna lindras i ett särskilt fall då det är motiverat av bevissäkringshänsyn (jfr Lars Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, uppl. 1:4, 2005, s. 450).

16. Besittningspresumtionerna i utsökningssbalken är visserligen inte tillämpliga i ett tvistemål om bättre rätt. Besittning till egendom får dock i allmänhet anses utgöra en indikation på att egendomen tillhör besittaren. Den som väcker talan om bättre rätt till egendom som finns (eller fanns) i annans besittning kan därför som regel sägas ha bevisbördan för sitt äganderättsanspråk. (Jfr Lars Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, uppl. 1:4, 2005, s. 450, Torgny Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, uppl. 6:5, s. 2000, s. 51 samt bl.a. NJA 1983 s. 436 och NJA 1987 s. 500.)

17. Utgångspunkten är att tredje man ska styrka sitt äganderättsanspråk precis som i utsökningssmålet. Beviskravet är högt ställt. Vid bevisvärderingen måste besittningen till egendomen i regel tillmätas stor betydelse. I fråga om utmätt egendom ska tredje man i praktiken visa att egendomen tillhörde denne och inte gäldenären när den utmättes och eventuellt - i de fall det finns invändning i besittningsfrågan - även att egendomen inte rätteligen fanns i gäldenärens besittning. Samma principer för bevisprövningen måste alltså anses gälla i utsökningssmål och i mål om bättre rätt till egendomen.

18. Vilken bevisning som krävs blir beroende av omständigheterna i varje enskilt fall. Om tredje man genom kvitto eller annan dokumentation visar att han eller hon förvärvat egendomen för egen del bör detta många gånger vara tillräckligt för att denne ska anses ha styrkt sin äganderätt. I detta ligger att tredje man i förekommande fall kan behöva visa att egendomen förvärvats av egna medel. När egendomen fanns hos gäldenären och det inte av de yttre omständigheterna är uppenbart att egendomen tillhör denne behöver tredje man, särskilt i utmätningssammanhang när utmätningssökanden gör invändning mot det, också styrka att han eller hon fortfarande ägde egendomen vid utmätningstillfället (jfr NJA 2008 s. 444). Det bör då åtminstone krävas en rimlig förklaring till varför gäldenären haft egendomen i sin besittning, att omständigheterna inte talar emot att tredje man har bibehållen äganderätt och att det finns någon positiv indikation på att så är fallet, exempelvis som att tredje man betalat för kostnader och avgifter avseende egendomen före utmätningstillfället. Att tredje man varit registrerad ägare kan tillmätas viss betydelse vid den samlade bedömningen, men har inget högre bevisvärde (se NJA 2018 s. 913, p. 7).

19. Sammanfattningsvis har tredje man som i ett tvistemål påstår bättre rätt till lös egendom som utmätts p.g.a. att den funnits i gäldenärens besittning bevisbördan för sitt anspråk på egendomen. Beviskravet är som utgångspunkt detsamma som i utsökningssmål och tvistemål i allmänhet. Tredje man ska alltså precis som i utsökningssmålet styrka sitt anspråk på egendomen. Om tredje man lägger fram tillräcklig bevisning ska han eller hon förklaras äga bättre rätt till egendomen om inte motparten för egen del presenterar sådant stöd för sina invändningar mot tredje mans anspråk att tredje mans utredning inte längre kan anses tillräcklig. Frågan om tredje man har fullgjort sin bevisbörda får avgöras genom en slutlig avvägning av all den framlagda bevisningen.

20. Den domstol som dömer i målet om bättre rätt till egendomen är inte bunden av beslutet i utsökningssmålet. Även om samma utredning presenteras i tvistemålet som i utsökningssmålet kan domstolen alltså komma till en annan slutsats (jfr NJA 2014 s. 578 p. 6 och p. 13-14). Har tredje mans anspråk bedömts utifrån samma underlag redan i utsökningssmålet, och kanske också av högre rätt, torde det dock sällan finnas anledning för domstolen i tvistemålet att göra en annan bedömning.

Bedömningen i detta fall

21. Personbilen har utmätts för J.N:s skulder då denna bedömdes vara i hennes besittning och därmed ansågs tillhöra henne. Utmättningsbeslutet överklagades och prövades av såväl tingsrätt som hovrätt. Det har inte framkommit skäl att nu göra en annan bedömning av besittningsfrågan. Det får därmed anses utrett att den utmätta bilen fanns i J.N:s besittning.

22. P.L. har bevisbördan för sitt äganderättsanspråk och påstående om bättre rätt till den utmätta bilen. Det finns inte skäl att tillämpa ett lägre beviskrav utifrån omständigheterna i detta fall. Bilen bedömdes vara värd cirka 15 000 kr, medan det av köpintyget som P.L. åberopat framgår att han skulle köpt den avställd, inte besiktad och oskattad för 1500 kr. Köpintyget - som är upprättat långt senare och har ifrågasatts - samt J.N:s inställning har inget högre bevisvärde för äganderättsfrågan. Genom utredningen har framkommit att P.L. registrerades som ägare till bilen från och med den 13 september 2014 och att han därefter betalade avgifter m.m. för bilen. Detta talar för att P.L. var ägare till bilen och att han förvärvat den för egen del.

23. P.L. har även bevisbördan för att bilen fortfarande tillhörde honom då den utmättes. Vid utmätningstillfället i december 2015 stod bilen avställd hos J.N. i Värnamo och hade varit avställd sedan 10 juni 2015. Någon rimlig förklaring till detta och varför bilen fanns hos J.N. har inte lämnats. Att P.L. utåt varit registrerad som ägare, betalningsskyldig, samt betalat för bilens kostnader kan

vid dessa förhållanden inte medföra att han har styrkt att bilen tillhörde honom trots att den fanns hos J.N.

24. P.L:s överklagande ska därför avslås.

DOMSLUT

Se HD:s dom.

HD (justitieråden Gudmund Toijer, Ann-Christine Lindeblad, referent, Eric M. Runesson, Stefan Reimer och Cecilia Renfors) meddelade den 14 oktober 2019 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. För betalning av J.N:s skulder till staten utmätte Kronofogdemyndigheten med stöd av 4 kap. 18 § UB en personbil som fanns i ett garage i anslutning till J.N:s bostad. Bilen var avställd sedan drygt sex månader. P.L. överklagade utmättningsbeslutet och gjorde gällande att han var ägare till bilen. Efter föreläggande från hovrätten enligt 4 kap. 20 § UB väckte P.L. talan och yrkade att tingsrätten skulle fastställa att han äger bättre rätt än staten och J.N. till den utmätta personbilen.

2. Tingsrätten biföll P.L:s talan. Rätten fann att de omständigheter som han åberopat med styrka talade för att han var ägare till bilen och att de omständigheter som talade emot det inte utgjorde tillräcklig grund för att hans rätt till bilen skulle anses motbevisad. Hovrätten, som har funnit att P.L. inte styrkt sitt anspråk på bilen, har ändrat tingsrättens dom och ogillat hans talan om bättre rätt.

Vad målet gäller

3. Målet gäller beviskravet i tvistemål om bättre rätt till utmätt lös egendom. En fråga är om prövningen av tvistemålet ska ta intryck av de särskilda presumptionsregler som tillämpas i utmättningsförfarandet.

Allmänt om bevisbörda och beviskrav i tvistemål

4. Om parterna i ett tvistemål är oense i fråga om ett sakförhållande, aktualiserar frågor om bevisbörda och beviskrav. Bevisbördans placering anger vem av parterna som har att ta fram tillräcklig bevisning för att det tvistiga sakförhållandet föreligger eller med andra ord vem av parterna som får bära nackdelen av att sakförhållandet inte bevisas. Beviskravet anger hur stark bevisning som parten måste lägga fram för att bevisbördan ska anses ha fullgjorts.

5. Utgångspunkten i tvistemål är att den part som har bevisbördan för ett påstått sakförhållande ska prestera full bevisning om detta. Det brukar uttryckas så att sakförhållandet ska vara styrkt. Huvudregeln om full bevisning gäller för alla typer av tvistemål. Regeln har dock genom domstolspraxis kompletterats med bevislättnader för vissa fall.

Bevisbörda och beviskrav i utmättningsmål

6. Regler om utmätning finns i 4 kap. UB. Förhållandet till tredje man i fråga om utmätning av lös egendom regleras i 17-23 §§. I detta fall är det främst bestämmelserna i 17, 18 och 20 §§ som är av intresse.

7. Lös egendom får utmätas om det framgår att egendomen tillhör gäldenären (17 §). Enligt förarbetena innebär lagtextens formulering att beviskravet för att gäldenären äger egendomen är det beviskrav som normalt gäller i tvistemål (se

prop. 1980/81:8 s. 1099 f. och 1209). Utmätningssökanden har bevisbördan och ska styrka att den egendom som är i fråga för utmätning tillhör gäldenären. Om emellertid gäldenären vid utmätningstillfället har egendomen i sin besittning anses gäldenären vara ägare till egendomen, om det inte framgår att egendomen tillhör någon annan (den legala besittningspresumtionen enligt 18 §). Presumtionen innebär att bevisbördan ligger på den tredje man som påstår sig ha bättre rätt till egendom som finns i gäldenärens besittning. För att fullgöra bevisbördan krävs att tredje man styrker sin påstådda rätt och visar på vilken grund som gäldenären vid utmätningstillfället ändå innehar egendomen. (Se bl.a. a. prop. s. 423 f., 1099 f. och 1209 samt NJA 1983 s. 436, NJA 1983 s. 553, NJA 1992 s. 363 II och NJA 2008 s. 444.)

8. Beviskravet för bättre rätt till lös egendom vid utmätning har alltså i förarbeten och rättspraxis uttryckts på motsvarande sätt som för det normala beviskravet i tvistemål i allmänhet, dvs. ,styrkt,.

9. Om tredje man i ett utmätningssmål inte lyckas nå upp till det beviskravet och därigenom förhindra utmätning, ska denne - när det finns skäl för det - föreläggas att väcka talan mot utmätningssökanden och gäldenären inom en månad från det att föreläggandet delgavs (20 §). Ett sådant föreläggande meddelas i regel när det inte framgått att egendomen tillhör tredje man, men detta har gjorts sannolikt eller det är påkallat för att denne ska få sin bevisning prövad (jfr t.ex. NJA 1983 s. 553, NJA 1986 s. 115, NJA 1992 s. 363 I-III och NJA 2008 s. 444).

Beviskravet är detsamma i tvistemål om bättre rätt till utmätt egendom som i utmätningssmålet

10. Beviskravet i utmätningssmål har alltså uttryckts på motsvarande sätt som för tvistemål i allmänhet; den som har bevisbördan för ett påstående om äganderätt ska styrka sitt påstående. Förarbetsuttalanden som har gjorts i skilda lagstiftningsärenden kan visserligen förmedla intrycket att det, med hänsyn till de olika handläggningsformerna för utmätningssmål respektive tvistemål samt den legala besittningspresumtionen i utmätningssmål, skulle gälla ett lägre beviskrav i ett tvistemål om bättre rätt (se t.ex. a. prop. s. 1209). Uttalandena kan emellertid inte tolkas på det sättet, utan synes närmast handla om att förutsättningarna för att nå upp till beviskravet ,styrkt, i praktiken kan se olika ut i de två slagen av mål. (Jfr Torkel Gregow, Beviskrav i fråga om anspråk på äganderätt i rättegång och i utsökningssmål i Festskrift till Lars Welamson, 1987, s. 211.)

11. Utgångspunkten måste därför vara att beviskravet i ett utmätningssmål och ett tvistemål om bättre rätt till den utmätta egendomen är detsamma; den som har bevisbördan för äganderätt ska prestera full bevisning. Kravet på full bevisning i tvistemålet gäller oavsett om talan förs efter föreläggande enligt 4 kap. 20 § UB eller inte.

12. En bevislättning har dock ansetts motiverad i ett rättsfall om bättre rätt till utmätt lös egendom, när egendomen fanns i gemensam besittning hos gäldenären och hans maka (NJA 1987 s. 500). HD hänvisade där till svårigheterna för en make att, efter kanske många års samlevnad, bevisa att viss egendom tillhör denne ensam. I det fallet hade utmätning skett med stöd av 4 kap. 19 § första stycket UB, som innebär en presumtion för att gäldenären är ägare vid gemensam besittning i äktenskap och samboförhållanden. Avgörandet motiverades alltså av de särskilda bevisvärigheter som finns i sådana fall och får ses som ett undantag från huvudregeln om ett krav på full bevisning i tvistemålet.

Bevisvärderingen

13. Utmätningssmål handläggs, bl.a. av effektivitetsskäl, enligt ett förenklat förfarande. Utredningen kan därför inte bli så fullständig och de faktiska omständigheterna så allsidigt belysta som i tvistemål (jfr bl.a. NJA 1992 s. 363

I-III och NJA 2008 s. 444). Överväganden av det slaget får anses ligga bakom bestämmelserna om föreläggande att väcka talan i 4 kap. 20 § UB. Det har också, i både rättspraxis och den juridiska litteraturen, framhållits att prövningen av äganderätsfrågor i allmänhet lämpar sig bättre i en vanlig rättegång än i utmättningsmål. I den meningen kan en process enligt rättegångsbalken, som bygger bl.a. på principen om fri bevisföring, ge tredje man andra förutsättningar att styrka sin talan. (Se a. prop. s. 1099 f. och 1209.)

14. I ett tvistemål om bättre rätt till lös egendom finns det inte någon presumtion kopplad till besittningen, och bevisvärderingen kan inte som i utsökningsmål ta sin utgångspunkt i en sådan presumtion. Bevisvärderingen ska, liksom i andra tvistemål, ske enligt principen om fri bevisvärdering. Vid den bevisvärderingen kan besittningen till den omtvistade egendomen utgöra en mer eller mindre stark indikation på att egendomen tillhör besittaren, men det förhållandet måste vägas mot den övriga bevisningen i målet (jfr bl.a. NJA 1983 s. 436 och NJA 1987 s. 500). Det kan å ena sidan finnas många naturliga skäl till att egendom finns i en persons besittning trots att den tillhör någon annan. © andra sidan kan det inte bortses från sådana omständigheter som att egendomen är utmätt och att en besittare kan sakna intresse av att värna sin äganderätt i tvisten.

15. Om tredje man lägger fram tillräcklig bevisning ska han eller hon förklaras äga bättre rätt till egendomen om inte motparten för egen del presenterar sådant stöd för sina invändningar att tredje mans utredning inte längre kan anses tillräcklig. Frågan om tredje man har fullgjort sin bevisbörda får avgöras genom en slutlig avvägning av all den framlagda bevisningen.

16. Den domstol som dömer i tvistemålet är inte bunden av beslutet i utmättningsmålet. Även om samma utredning presenteras i tvistemålet som i utmättningsmålet kan domstolen alltså komma till en annan slutsats (jfr NJA 2014 s. 578 p. 6 samt p. 13 och 14 ovan).

Bedömningen i detta fall

17. P.L. har bevisbördan för sitt påstående om bättre rätt till den utmätta bilen. För att fullgöra bevisbördan ska han styrka sitt påstående.

18. P.L. har åberopat viss skriftlig bevisning som utvisar att han har varit registrerad som ägare till bilen, stått för bilens försäkring och svarat för betalning av försäkringspremier och avgifter. Detta talar i viss mån för hans påstående om äganderätt, och J.N. har inte i tvistemålet gjort anspråk på bilen.

19. Bilen bedömdes vara värd cirka 15 000 kr. Enligt ett köpintyg som P.L. åberopat skulle han ha köpt bilen avställd, inte besiktad och oskattad för 1500 kr. Varken köpintyget - som är upprättat långt efter det påstådda förvärvet - eller J.N:s inställning kan tillmätas något högre bevisvärde för äganderätsfrågan.

20. Mot P.L:s påstående om äganderätt talar, så som Skatteverket har anfört, att bilen vid utmätningstillfället i december 2015 fanns i J.N:s besittning i Värnamo; enligt vad som är upplyst hade P.L. även då sin hemadress i Huddinge, som ligger cirka 40 mil från Värnamo. Bilen hade varit avställd sedan den 10 juni 2015 och P.L. har inte lämnat någon rimlig förklaring till att bilen fanns hos J.N. Vid dessa förhållanden kan den av P.L. åberopade bevisningen inte medföra att han har styrkt att bilen tillhörde honom trots att den fanns hos J.N.

21. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens domslut.

II

Jönköpings tingsrätt

Pharmacare of Sweden AB väckte vid Jönköpings tingsrätt den talan mot staten genom Skatteverket och J.N. som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (rådmannen Nikolaj Jeric) anförde i dom den 21 mars 2017 följande.

BAKGRUND

Den 21 december 2015 utmätte Kronofogdemyndigheten en Saab 9-3 Aero för statens fordringar på J.N. Den fanns då i ett fristående garage vid J.N:s bostad i Värnamo. Bilen bedömdes vara i hennes besittning och är nu föremål för exekutiv försäljning. Utmättningsbeslutet har vunnit laga kraft. - - -

YRKANDEN M.M.

Pharmacare of Sweden AB (nedan kallat Pharmacare) har yrkat att tingsrätten ska fastställa att bolaget äger bättre rätt än staten och J.N. till en utmätt Saab 9-3 Aero samt att staten ska lämna ut bilen till Pharmacare.

Staten har motsatt sig Pharmacares yrkanden.

J.N. har inte svarat på tingsrättens olika förelägganden.

Pharmacare har anfört i huvudsak följande till stöd för sin talan. Bilen fanns vid utmätningstillfället i ett garage som tillhör A.C. Garaget var beläget på A.C:s fastighet. J.N. var A.C:s hyresgäst. Pharmacare hade sin verksamhets- och leveransadress till fastigheten och utnyttjade garaget. J.N. var styrelseledamot i bolaget. Garaget omfattades inte av J.N:s hyresavtal. Pharmacare förvärvade bilen mot kontant betalning av T.L. i november 2015 och står registrerad som ägare till bilen. Bilen har använts i Pharmacares dagliga verksamhet för transport av bolagets produkter. Pharmacare har tecknat försäkring och betalat vägregis- teravgift för bilen. Pharmacare har inte överlåtit bilen till J.N. och hon har aldrig gjort anspråk på den.

Staten har anfört i huvudsak följande till stöd för sin talan. Bilen stod vid utmätningstillfället i ett garage på en fastighet som hyrdes av J.N. Pharmacare har angetts som köpare av bilen på köpekontraktet och är registrerad ägare till den. Om Pharmacare betalat för bilen borde bolaget kunna visa upp en verifikation eller annan handling som visar hur köpet finansierats. Pharmacare har inget eget hyreskontrakt med A.C. och det förhållandet att Pharmacare haft verksamhets- och leveransadress till fastigheten medför inte att bilen varit i bolagets besittning. J.N. har inte haft tillgång till något annat fordon än den aktuella bilen för privat brukande. Pharmacare har inte lämnat någon kontrolluppgift avseende bilförmån för J.N. De handlingar som Pharmacare har åberopat är inte tillräckliga för att styrka bolagets äganderätt eftersom det inte är visat att bilen har betalats med bolagets medel.

DOMSKÄL

Frågan om bättre rätt till bilen

Bilen var i J.N:s besittning när den utmättes den 21 december 2015. Fråga är om Pharmacare var ägare till bilen vid utmätningen och om bolaget har bättre rätt till den än staten och J.N.

Pharmacare har som skriftlig bevisning åberopat en mängd olika handlingar, bl.a. utdrag ur olika register, hyresavtal, kontoutdrag och intyg. Staten har som skriftlig bevisning åberopat utdrag ur bilregistret.

Det är ostridigt att Pharmacare står som köpare av bilen på köpekontraktet och att bolaget registrerades som ägare till den i samband med köpet. Köpekontraktet är daterat den 5 november 2015. Köpeskillingen för bilen uppgick till 59 900 kr.

Bilens tidigare ägare, T.L., har den 28 mars 2016 intygat att han tagit emot 59 900 kr i kontanter från bolaget som betalning för bilen. Av utdrag ur Pharmacares huvudbok framgår att bolaget köpt en Saab 9-3 den 5 november 2015 och bilen har bokförts som en tillgång på konto 1240 Bilar och andra transportmedel. Pharmacare har enligt den skriftliga utredningen stått för bilens försäkring hos Länsförsäkringar och betalat vägtrafikregisteravgiften för tiden juni 2016 till maj 2017. Enligt tingsrättens bedömning talar den skriftliga bevisningen för att bilen tillhörde Pharmacare vid utmätningen.

Bilen var uppställd i anslutning till J.N:s bostad när den utmättes. J.N. har varit engagerad i Pharmacare och en del av bolagets verksamhet har bedrivits från hennes bostad. Staten har inte motbevisat Pharmacares påstående om att bilen användes för olika transporter i bolagets verksamhet. Det finns således en rimlig förklaring till varför bilen stod hos J.N. vid utmätningen trots att den inte tillhörde henne. J.N. har inte gjort anspråk på bilen. Mot den bakgrunden anser tingsrätten att staten inte förmått visa att bilen egentligen tillhörde J.N. och inte Pharmacare.

Pharmacare har således bättre rätt till bilen, en Saab 9-3 Aero, än staten och J.N. Vid dessa förhållanden ska staten lämna ut bilen till Pharmacare, förutsatt att det alltså är möjligt.

DOMSLUT

Tingsrätten fastställer att Pharmacare of Sweden AB äger bättre rätt än staten och J.N. till en utmätt Saab 9-3 Aero samt att bilen om möjligt ska lämnas ut till Pharmacare of Sweden AB.

Göta hovrätt

Staten överklagade i Göta hovrätt och yrkade att hovrätten skulle ogilla Pharmacares talan.

Pharmacare motsatte sig statens ändringsyrkande.

Hovrätten (hovrättslagmannen Linda Hallstedt, hovrättsrådet Ulf Johansson och f.d. hovrättslagmannen Jan Carrick, referent) anförde i dom den 1 juni 2018 följande.

UTREDNINGEN M.M. I HOVRÄTTEN

Parterna har åberopat samma grunder och utvecklat sin respektive talan i allt väsentligt på samma sätt som vid tingsrätten. Hovrätten har tagit del av samma bevisning som tingsrätten samt den nya bevisning som åberopats och tillåtits i hovrätten (faktura samt kontoutdrag avseende försäkringsavgift år 2017).

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Hovrätten har inledningsvis att ta ställning till vem som har bevisbördan i målet samt vilket beviskrav som ska tillämpas.

Vid avgörande av vem som har bättre rätt till viss egendom presumeras den som har egendomen i sin besittning vara ägare. Principen, som kommer till uttryck i utsökningsbalken, har även ansetts gälla i obligationsrättsliga tvister om lös egendom. Den som hävdar bättre rätt men saknar besittning har därför bevisbördan för sitt påstående, vilket medför att denne förlorar, om det inte

kan utredas vem som egentligen äger saken. (Se bl.a. Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl., s. 51 och Heuman, Bevisbörda och beviskrav i tvistemål, 1 uppl., s. 448-449). Hovrätten finner, liksom tingsrätten, att bilen vid utmätningstillfället var i J.N:s besittning eftersom hon hade faktisk rådighet över bilen och det inte framkommit några omständigheter som talar för att det utåt framgick att hon endast hade s.k. osjälvständig besittning till bilen i egenskap av styrelseledamot i Pharmacare (jfr rättsfallet NJA 1999 s. 594). Det föreligger därmed en presumtion för att J.N. äger bilen och Pharmacare har således bevisbördan för sitt påstående om att bilen tillhör bolaget.

Hovrätten gör följande bedömning avseende beviskravet.

HD har i rättsfallet NJA 1987 s. 500 uttalat att det i en rättegång om bättre rätt till lös egendom i makars gemensamma besittning framstår som motiverat att uppställa ett lägre beviskrav än det som i utskökningsmål förutsätts för kullkastande av presumtionen enligt 4 kap. 19 § UB. Fråga i målet är om det finns anledning att också i detta mål, som rör sig om ett fåmansbolag med endast en ordinarie styrelseledamot, uppställa ett lägre beviskrav. Kraven på ordning och reda vad gäller ekonomiska transaktioner i ett sådant bolag och mellan bolaget och dess enda ordinarie styrelseledamot måste vara höga. Det finns mot den bakgrunden inte anledning att uppställa ett lägre beviskrav.

När det gäller äganderätten till lös egendom har beviskravet i rättegång och utskökningsmål ett nära samband eftersom en tvist som uppkommer i ett utskökningsmål kan komma att prövas även i ett tvistemål. Enligt hovrättens mening bör därför beviskravet vara detsamma i båda förfarandena. Utgångspunkten för hovrättens fortsatta bedömning är därför att Pharmacare har att styrka sitt anspråk.

Frågan är då om Pharmacare presenterat tillräckligt med bevisning för att bryta den presumtion som följer av besittningen till bilen. HD har i rättsfallet NJA 1999 s. 594 ansett att om en bil förvärvats i ett bolags namn och bolaget i samband med köpet registrerats som ägare av bilen samt om bolaget kan visa att betalningen av bilen skett med medel som kommit från bolagets konto är det normalt tillräcklig bevisning för att bryta presumtionen.

Den bevisning Pharmacare åberopat i målet talar visserligen i viss mån för att Pharmacare förvärvat bilen. Det saknas emellertid utredning som visar att bolaget med egna medel förvärvat bilen. Sammantaget gör hovrätten den bedömningen att bevisningen inte är tillräcklig för att nå upp till beviskravet, dvs. till att visa att Pharmacare har bättre rätt än staten till bilen. Tingsrättens dom ska därför upphävas och Pharmacares talan lämnas utan bifall.

HOVRÄTTENS DOMSLUT

Hovrätten upphäver tingsrättens dom och lämnar Pharmacare of Sweden AB:s talan om bättre rätt till personbilen utan bifall - - .

Högsta domstolen

Pharmacare of Sweden AB överklagade och yrkade att HD skulle bifalla bolagets talan om bättre rätt.

Skatteverket motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden (samma som under I) föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

DOMSKÄL

Punkterna 1-13 motsvarar i huvudsak punkterna 1-3 och 6-9 i HD:s dom.

Bevisprövningen i mål om bättre rätt till utmätt lös egendom

Punkterna 14-21 överensstämmer med punkterna 13-20 i betänkandet under I.

Bedömningen i detta fall

22. Bilen har utmätts för J.N:s skulder då denna bedömdes vara i hennes besittning och därmed ansågs tillhöra henne. Utmättningsbeslutet överklagades och prövades av såväl tingsrätt som hovrätt. Det har inte framkommit skäl att nu göra en annan bedömning av besittningsfrågan. Det får därmed anses utrett att den utmäta bilen fanns i J.N:s besittning.

23. Pharmacare har bevisbördan för sitt äganderättsanspråk och påstående om bättre rätt till den utmäta bilen. Att bolaget och J.N. hade samma adress kan inte för bolaget anses medföra sådana bevissvårigheter som skulle kunna utgöra skäl för att tillämpa ett lägre beviskrav (jfr NJA 1987 s. 500).

24. Av utredningen har framkommit att bilen köptes för 59 900 kr och upptogs som en tillgång i Pharmacares bokföring. Det har vidare framkommit att Pharmacare registrerades som ägare till bilen från och med den 5 november 2015 och att bolaget därefter betalade avgifter m.m. för bilen. Detta talar för att Pharmacare var ägare och hade förvärvat bilen för egen del.

25. Bilen förvärvades med kontanta medel. Pharmacare har inte åberopat något underlag för att bolaget förvärvade bilen med egna medel, vilket borde ha varit förhållandevis enkelt och bör kunna förväntas av ett bolag i den här situationen. Mot bakgrund av detta och J.N:s förhållande till bolaget har Pharmacare - även om bolaget har haft sin verksamhetsadress på samma adress som J.N. och bilen kan ha använts i bolagets verksamhet - inte styrkt sin rätt till bilen.

26. Pharmacares överklagande ska därför avslås.

DOMSLUT

HD avslår överklagandet.

HD (samma ledamöter som under I) meddelade den 14 oktober 2019 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. För betalning av J.N:s skulder till staten utmätte Kronofogdemyndigheten med stöd av 4 kap. 18 § UB en personbil som fanns i ett garage i anslutning till J.N:s bostad. Pharmacare överklagade beslutet och gjorde gällande att bilen tillhörde bolaget. Hovrätten fastställde Kronofogdemyndighetens beslut. Något föreläggande enligt 4 kap. 20 § UB meddelades inte.

2. Härefter väckte Pharmacare talan och yrkade att tingsrätten skulle fastställa att bolaget äger bättre rätt än staten och J.N. till den utmäta personbilen. Tingsrätten biföll talan, medan hovrätten, som har funnit att Pharmacare inte styrkt sitt anspråk, har ogillat bolagets talan om bättre rätt.

Vad målet gäller

3. Överensstämmer med punkten 3 i HD:s dom under I.

Allmänt om bevisbördan och beviskrav i tvistemål

4 och 5. Överensstämmer med punkterna 4 och 5 i HD:s dom under I.

Bevisbörda och beviskrav i utmätningens mål

6-9. Överensstämmer med punkterna 6-9 i HD:s dom under I.

Beviskravet är detsamma i tvistemål om bättre rätt till utmätt egendom som i utmätningens mål

10-12. Överensstämmer med punkterna 10-12 i HD:s dom under I.

Bevisvärderingen

13-16. Överensstämmer med punkterna 13-16 i HD:s dom under I.

Bedömningen i detta fall

17. Pharmacare har bevisbördan för sitt påstående om bättre rätt till den utmäta bilen. För att fullgöra bevisbördan ska bolaget styrka sitt påstående.

18. Pharmacare har åberopat ett köpekontrakt enligt vilket bolaget köpte bilen den 5 november 2015 för 59 900 kr samt ett intyg av säljaren, där denne intygar att han samma dag från bolaget mottog en kontantbetalning för bilen. Av utredningen framgår vidare att bilen togs upp som en tillgång i Pharmacares bokföring samt att bolaget registrerades som ägare till bilen från och med den 5 november 2015 och därefter betalade avgifter och kostnader för den. Enligt den åberopade bevisningen användes bilen i bolagets verksamhet och bolaget hade samma verksamhets- och leveransadress som J.N:s bostadsadress.

19. Vid utmätningstillfället fanns bilen i ett garage i anslutning till J.N:s bostad och får anses ha varit i hennes besittning. Med hänsyn till omständigheterna, bl.a. att bolagets verksamhets- och leveransadress sammanföll med J.N:s, får besittningsförhållandet emellertid ingen större betydelse för frågan om bolagets äganderätt.

20. Den bevisning som Pharmacare har lagt fram ger ett starkt stöd för bolagets talan och bör normalt anses vara tillräcklig för att bevisbördan för äganderätt ska anses fullgjord (jfr NJA 1999 s. 594). I en sådan situation ankommer det på motparten, i detta fall Skatteverket, att presentera sådant stöd för sin ståndpunkt - att egendomen ändå tillhör utmätningens gäldenären - att den bevisning bolaget åberopat inte längre kan anses tillräcklig (se p. 15).

21. Skatteverket har ifrågasatt bolagets uppgift om att bilen finansierats kontant samt påtalat att J.N. inte har haft tillgång till något annat fortskaffningsmedel, vilket skulle tyda på att den utmäta bilen använts av henne privat. Verket har emellertid inte presenterat någon konkret omständighet i fråga om äganderätten till bilen som medför att bolagets bevisning inte längre kan anses tillräcklig.

22. Vid en avvägning av samtliga omständigheter i målet får Pharmacare anses ha styrkt sitt påstående om bättre rätt till den utmäta bilen. Bolagets överklagande ska därför bifallas.

DOMSLUT

HD upphäver hovrättens dom och fastställer tingsrättens domslut - - .

III

Jönköpings tingsrätt

Y.N.E. väckte vid Jönköpings tingsrätt den talan mot staten genom Skatteverket och J.N. som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (tingsfiskalen Annika Oskarson) anförde i dom den 30 juni 2017 följande.

BAKGRUND

Den 1 december 2015 utmätte Kronofogdemyndigheten en släpvagn för statens fordringar på J.N. Y.N.E., som är mor till J.N., överklagade beslutet till Jönköpings tingsrätt och gjorde gällande att släpet tillhörde henne. Tingsrätten avslog överklagandet. Y.N.E. överklagade tingsrättens beslut till Göta hovrätt, som med tillämpning av 4 kap. 20 § UB förelade Y.N.E. att väcka talan mot staten genom Skatteverket om bättre rätt till släpet.

BEGÄRAN OCH INSTÄLLNING

Y.N.E. har begärt att tingsrätten ska fastställa att hon har bättre rätt än Skatteverket och J.N. till en av Kronofogdemyndigheten utmätt släpvagn (hästsläp) av modellen Star Industri Ringo Star. Hon har också begärt att tingsrätten ska förplikta Skatteverket/Kronofogdemyndigheten att lämna ut släpet till henne.

J.N. har medgett Y.N.E:s begäran och har i övrigt inte yttrat sig i målet.

Skatteverket har bestridit Y.N.E:s begäran.

GRUNDER

Y.N.E.

Y.N.E. har förvärvat släpet i eget namn och för egen räkning i maj 2015. I samband med köpet har hon registrerats som ägare av släpet, och hon är fortfarande rättmätig och registrerad ägare av det. Hon har fått beslut om fordonsskatt och avgifter för släpet, och låtit betala dessa. Hon har även haft och har fortsatt tecknad försäkring för släpet, och har fått fakturor från Länsförsäkringar, som hon låtit betala. Någon överlåtelse av släpet har aldrig skett från Y.N.E. till J.N. J.N. har aldrig ägt släpet och gör heller inte anspråk på det. Hovrätten har funnit det styrkt att Y.N.E. vid förvärvstidpunkten var rättmätig ägare av släpet. Eftersom det är visat att Y.N.E. var rättmätig ägare vid förvärvstillfället är det Skatteverket som har bevisbördan för att Y.N.E. inte längre var det vid utmätningstillfället.

Skatteverket

Släpet var vid utmätningstillfället i J.N:s besittning. Y.N.E. måste därför styrka att det är hon som är rättmätig ägare till släpet. Detta har hon inte gjort. J.N. ska därför anses vara ägare till släpet.

SAKOMSTÄNDIGHETER

Utöver vad som framkommer under Bakgrund har parterna framfört följande sakomständigheter.

Y.N.E.

Anledningen till att Y.N.E. placerade släpet hos J.N. vid utmätningstillfället var platsbrist hos Y.N.E. samt en utlandsvistelse. Släpet hade aldrig placerats där om hon misstänkt risk för utmätning av egendomen. Hon hade vid utmätningstillfället inte plats för släpet och ville inte låta det stå oöversatt på en annan olämplig plats i anslutning till sitt hem. Hennes val att placera släpet på vad hon bedömde som en lämpligare plats kan knappast ifrågasättas och särskilt inte ligga till grund för motbevisande av hennes äganderätt.

Skatteverket

När den nu aktuella släpvagnen utmättes fanns den i J.N:s besittning. Den stod vid det tillfället parkerad på tomten till en fastighet i Värnamo kommun som hyrs av J.N. Y.N.E. har inte presenterat någon utredning som visar hur hon har finansierat eller betalat för sitt påstådda köp av släpet. Om syftet är att det ska framstå som att Y.N.E. är ägare till släpet är det bara logiskt att hennes namn står på en kvittens avseende förvärvet av släpvagnen och att hon är registrerad som ägare i bilregistret och som försäkringstagare. Betalning av fordonsskatt som skett efter utmätningstillfället är på samma sätt logisk. Den betalning Y.N.E. gjorde före utmätningstillfället avser ett annat belopp och OCR-nummer än på den faktura som getts in.

Y.N.E. har inte kunnat lämna någon godtagbar förklaring till varför släpet fanns i J.N:s besittning. Först har hon uppgett att detta berodde på utrymmesbrist. När hon samtidigt uppgav att hon använder släpet för hästtransporter rimmar detta illa med att släpet placerades på ett avstånd om ca 50 mil från hennes bostad. Därefter har hon hänvisat till utlandsvistelse i förening med utrymmesbrist. Den flygbiljett Y.N.E. har åberopat utvisar inte varför släpet fanns i J.N:s besittning, särskilt när någon biljett för återresan inte har getts in. Det är inte troligt att hon vid utresa från Stockholm först skulle ha fraktat släpet ända till Värnamo.

Med hänsyn till de motsägelsefulla uppgifter som Y.N.E. lämnat i utmätningens mål som förklaring till varför släpet fanns hos dottern J.N. är det troligt att släpet medvetet förvärvades i Y.N.E:s namn eftersom dottern hade skulder hos Kronofogden.

BEVISNING

Y.N.E.

Skriftlig bevisning

- 1) Kvittens
- 2) Registreringsbevis
- 3) Utdrag från Transportstyrelsen
- 4) Beslut om fordonsskatt och avgifter, Transportstyrelsen
- 5) Kvittens, betalning till Transportstyrelsen
- 6) Kontoutdrag Nordea
- 7) Fakturor avseende försäkring för släpet, Länsförsäkringar
- 8) Kvittens, betalning till Länsförsäkringar
- 9) Flygbiljett

Skatteverket har inte åberopat någon bevisning.

DOMSKÄL

Bevisbörda och beviskrav

Det är utrett att släpet vid tidpunkten för utmätningen fanns i J.N:s besittning.

Enligt 4 kap. 18 § UB ska gäldenären anses vara ägare till lös egendom som han eller hon har i sin besittning, om det inte framgår att egendomen tillhör någon annan. En tredje man som menar sig ha bättre rätt till egendom som finns i gäldenärens besittning ska alltså i normalfallet styrka sin rätt till densamma. Att tredje man styrker att han eller hon tidigare förvärvat

egendomen med äganderätt kan inte ensamt ges innebörden att den vid utmätningen fortfarande tillhör honom eller henne. När det inte genom de yttre omständigheterna är uppenbart att egendomen tillhör någon annan än gäldenären, har tredje man därför även att visa på vilken grund gäldenären har egendomen i sin besittning utan att äga den, exempelvis genom avtal om deposition, pant eller nyttjanderätt. Det bör då i regel krävas att tredje mans anspråk styrks med skriftligt bevis, såsom avbetalningskontrakt, pantavtal eller nyttjanderättsavtal (jfr prop. 1980/81:8 s. 424 samt rättsfallet NJA 2008 s. 444).

Prövningen enligt denna paragraf sker vanligtvis inom ramen för ett utskökningsärende. Den omständigheten att prövningen nu sker inom ramen för ett tvistemål innebär dock inte att ett lägre beviskrav bör uppställas än det som hade tillämpats om prövningen hade skett inom ramen för ett utskökningsärende (jfr Svea hovrätts avgörande 2015-04-15 i mål T 3823-14). Tingsrätten noterar härvid att den typ av bevisvärigheter som förelåg i rättsfallet NJA 1987 s. 500, där egendomen fanns i makars gemensamma besittning, kan inte anses föreligga i detta mål. Y.N.E. måste alltså styrka att hon har bättre rätt till släpet för att få bifall till sin talan.

Har Y.N.E. förvärvat släpet med äganderätt?

Y.N.E. har gjort gällande att hon förvärvat släpet i eget namn och för egen räkning i maj 2015, att hon registrerats som ägare och försäkringstagare och att hon låtit betala skatter och avgifter för släpet. I likhet med Göta hovrätts bedömning i ÖA 1784-16 anser tingsrätten att den av Y.N.E. åberopade bevisningen är tillräcklig för att hon ska ha styrkt att hon förvärvat släpet i maj 2015. Skatteverket har anfört att Y.N.E. saknade ekonomiska förutsättningar för detta förvärv, men har inte presenterat någon bevisning till styrkande av detta påstående.

Hade Y.N.E. fortfarande bättre rätt till släpet vid utmätningstillfället?

Eftersom tingsrätten har konstaterat att Y.N.E. har förvärvat släpet blir den avgörande frågan om hon fortfarande vid utmätningstillfället hade bättre rätt till det. Att Y.N.E. styrkt att hon förvärvat egendomen med äganderätt betyder, som tidigare angetts, inte nödvändigtvis att den fortfarande tillhörde henne vid utmätningstillfället.

Y.N.E. har inte presenterat något skriftligt bevis av den typ som HD gett exempel på i rättsfallet NJA 2008 s. 444. Däremot har hon gett en förklaring till varför släpet befann sig hos J.N. Y.N.E. har uppgett att hon placerade släpet hos J.N. dels på grund av utrymmesbrist, dels på grund av att hon under en utlandsresa inte ville låta släpet stå oöversiktligt. Y.N.E. är bosatt i Östhammar, vilket ligger ca 50 mil norr om Värnamo. Tingsrätten anser att det är i hög grad osannolikt att hon skulle välja att placera släpet så långt hemifrån för att hon själv hade brist på plats för det, eller för att hon skulle resa utomlands.

Y.N.E. har även åberopat bevisning till stöd för att hon låtit betala skatter, avgifter och försäkring för släpet i tiden efter förvärvet. Flera betalningar har dock skett i tiden efter utmätningen, vilket medför att de enligt tingsrätten har ett lågt bevisvärde för hur förhållandena var vid tiden för utmätningen. Det finns stöd i bevisningen för endast en betalning av försäkringspremie på 393 kr som gjordes i tiden mellan förvärvet av släpet och utmätningstillfället. Denna betalning gjordes den 25 maj 2015, dvs. drygt sex månader före utmätningstillfället. För tiden mellan den 25 maj 2015 och utmätningstidpunkten den 1 december 2015 finns det ingen bevisning om att några betalningar gjorts.

Y.N.E. har inte presenterat någon rimlig förklaring till varför släpet fanns i J.N:s besittning. Den övriga bevisning hon åberopat till stöd för att hon fortfarande var rättmätig ägare till släpet vid tidpunkten för utmätningen är inte av sådan styrka att hon kan anses ha uppfyllt sin bevisbörda. Det faktum att J.N. har

medgett Y.N.E:s talan är enligt tingsrätten utan betydelse dels med tanke på att hon är närstående till Y.N.E., dels med tanke på att släpet utmätts från J.N.

Y.N.E. har således inte lyckats styrka att hon har bättre rätt till släpet än J.N. och Skatteverket. Hennes begäran ska därför ogillas. Eftersom hon inte har bättre rätt till släpet ska även hennes begäran om att Kronofogdemyndigheten ska förpliktas att lämna ut släpet till henne ogillas.

DOMSLUT

Tingsrätten ogillar Y.N.E:s talan.

Göta hovrätt

Y.N.E. överklagade i Göta hovrätt och yrkade att hovrätten skulle bifalla hennes talan.

Staten motsatte sig att tingsrättens dom ändrades.

J.N. medgav ändringsyrkandet.

Hovrätten (hovrättsråden Maud Olander Blom och Thobias Wilhelmsson, referent) anförde i dom den 28 september 2018 följande.

HOVRÄTTENS DOMSKÄL

Parterna har åberopat samma grunder och utvecklat sin respektive talan på i allt väsentligt samma sätt som vid tingsrätten. Hovrätten har tagit del av samma bevisning som tingsrätten.

I fråga om bevisbörda och beviskrav instämmer hovrätten i den bedömning tingsrätten gjort (se tingsrättens dom med hänvisningar, jfr dessutom Göta hovrätts avgöranden den 16 maj 2018 i mål T 3397-17 och den 1 juni 2018 i mål T 1091-17). Även hovrätten anser således att det i nu aktuellt fall saknas skäl att tillämpa ett lägre beviskrav än om prövningen hade skett inom ramen för ett utsökningsärende (jfr Gregow, Utsökningsrätt, publicerad i Zeteo 2012-01-12 s. 157 och s. 172). J.N:s besittning av hästsläpet vid utmätningstillfället utgör därmed ett sådant stöd för hennes äganderätt att Y.N.E. har att styrka sitt anspråk.

Trots att annat hade varit möjligt har Y.N.E. inte åberopat någon muntlig bevisning i målet. I sina inlagor i målet har hon dock lagt fram en förklaring till varför släpet var placerat hos J.N., en förklaring som framstår som tillrättalagd. Vidare hänför sig den skriftliga bevisning som lagts fram i huvudsak till tiden för inköpet. Någon bevisning till stöd för påståendet att Y.N.E. var rättmätig ägare till släpet även vid tidpunkten för utmätningen har däremot inte presenterats. Mot denna bakgrund instämmer hovrätten i tingsrättens bedömning att Y.N.E. inte förmått styrka sitt anspråk. Tingsrättens dom ska därmed fastställas.

DOMSLUT

Hovrätten fastställer tingsrättens dom.

Hovrättsrådet Patrik Örnsved var skiljaktig i fråga om motiveringen och anförde följande.

Av 4 kap. 17, 18 och 20 §§ UB framgår i tillämpliga delar bl.a. följande. Lös egendom får utmätas om gäldenären ska anses vara ägare. Gäldenären anses vara ägare till lös egendom som han eller hon har i sin besittning, om det inte framgår att egendomen tillhör annan. Har utmätning skett och påstår tredje man bättre rätt till egendomen, ska denne - om skäl finns - föreläggas att inom viss tid väcka talan i saken mot utmätningssökanden och gäldenären.

I förevarande fall har Y.N.E. meddelats ett sådant föreläggande och därefter väckt talan mot staten och J.N.

Bevisprövningen i en rättegång efter föreläggande bör ske efter samma principer som i en rättegång om bättre rätt som inletts utan samband med utmätning. Utgångspunkten för bevisprövningen bör därför vara att beviskravet ställs något lägre i rättegången än i utsökningens mål, men att besittningen även i rättegången har en presumtionsverkan. Skälet till en sådan ordning är att beviskravet i utsökningens mål avsiktligt ställts högt för att tillgodose behovet av en snabb handläggning som säkerställer exekutionens effektivitet, medan det i en rättegång kan göras en mer ingående och nyanserad bedömning och att därvid parts möjlighet att föra bevisning kan beaktas (jfr HD:s avgörande NJA 1987 s. 500 och Håstad, Sakrätt avseende lös egendom, 6 uppl. 1996, s. 113).

Som tingsrätten funnit får Y.N.E. anses ha visat att hon i maj 2015 förvärvat hästsläpet med äganderätt. Detta kan emellertid inte ensamt ges innebörden att släpet även vid utmätningen tillhört henne. I stället ankommer det på henne att visa varför och på vilken grund släpet befunnit sig i J.N:s besittning vid utmätningstillfället. Inte heller med tillämpning av ett sådant lägre ställt beviskrav som nu skisserats har hon lyckats med detta. Tingsrättens domslut ska därför fastställas.

Högsta domstolen

Y.N.E. överklagade och yrkade att HD skulle bifalla hennes talan om bättre rätt.

Skatteverket motsatte sig att hovrättens dom ändrades.

J.N. medgav Y.N.E:s yrkande.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden (samma som under I) föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

DOMSKÄL

Punkterna 1-12 motsvarar i huvudsak punkterna 1, 2 och 5-8 i HD:s dom.

Bevisprövningen i mål om bättre rätt till utmätt lös egendom

Punkterna 13-20 överensstämmer med punkterna 13-20 i betänkandet under I.

Bedömningen i detta fall

21. Hästsläpet har utmätts för J.N:s skulder då detta bedömdes vara i hennes besittning och därmed ansågs tillhöra henne. Utmätningens beslut överklagades och prövades av såväl tingsrätt som hovrätt. Det har inte framkommit skäl att nu göra en annan bedömning av besittningsfrågan.

22. Y.N.E. har bevisbördan för sitt äganderättsanspråk och påstående om bättre rätt till det utmäta hästsläpet. Det finns inte skäl att tillämpa ett lägre beviskrav utifrån omständigheterna i detta fall. Av den åberopade kvittensen framgår att Y.N.E. skulle ha betalat 26 000 kr kontant för släpvagnen. Hon har emellertid inte åberopat något underlag för hur hon finansierat detta. J.N:s inställning har inget högre bevisvärde för äganderättsfrågan. Genom utredningen har framkommit att Y.N.E. registrerades som ägare till släpvagnen från och med den 14 maj 2015 att hon därefter stått för försäkring avseende släpet. Detta talar för att Y.N.E. var ägare till hästsläpet och att hon förvärvat det för egen del. Att Y.N.E. efter utmätningstillfället betalat fordonsskatt avseende hästsläpet har ett lågt bevisvärde.

23. Y.N.E. har även bevisbördan för att hästsläpet fortfarande tillhörde henne då det utmättes. Vid utmätningstillfället i december 2015 fanns släpvagnen hos J.N. i Värnamo. Y.N.E. har gjort gällande att släpvagnen förvarades där dels p.g.a. en utlandsvistelse och dels p.g.a. utrymmesbrist. Uppgifterna framstår som tillrättalagda och varken Y.N.E. eller J.N. har hörts i målet. Att Y.N.E. utåt varit registrerad som ägare, betalningskyldig, samt betalat för släpvagnens försäkring kan mot denna bakgrund inte medföra att hon har styrkt att denna tillhörde henne trots att den fanns hos J.N.

24. Y.N.E:s överklagande ska därför avslås.

DOMSLUT

HD avslår överklagandet.

HD (samma ledamöter som under I) meddelade den 14 oktober 2019 följande dom.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. För betalning av J.N:s skulder till staten utmätte Kronofogdemyndigheten i december 2015 ett släpfordon för hästtransport som fanns på den fastighet där J.N. bodde. Y.N.E. överklagade beslutet och gjorde gällande att hon var ägare till fordonet. Efter föreläggande från hovrätten enligt 4 kap. 20 § UB väckte Y.N.E. talan och yrkade att tingsrätten skulle fastställa att hon äger bättre rätt än staten och J.N. till det utmätta fordonet. Tingsrätten ogillade Y.N.E:s talan, eftersom hon inte ansågs ha styrkt sin rätt. Hovrätten har fastställt tingsrättens domslut.

Vad målet gäller

2. Överensstämmer med punkten 3 i HD:s dom under I.

Allmänt om bevisbörda och beviskrav i tvistemål

3 och 4. Överensstämmer med punkterna 4 och 5 i HD:s dom under I.

Bevisbörda och beviskrav i utmätningmål

5-8. Överensstämmer med punkterna 6-9 i HD:s dom under I.

Beviskravet är detsamma i tvistemål om bättre rätt till utmätt egendom som i utmätningmålet

9-11. Överensstämmer med punkterna 10-12 i HD:s dom under I.

Bevisvärderingen

12-15. Överensstämmer med punkterna 13-16 i HD:s dom under I.

Bedömningen i detta fall

16. Y.N.E. har bevisbördan för sitt påstående om bättre rätt till det utmätta släpfordonet. För att fullgöra bevisbördan ska hon styrka sitt påstående.

17. Av utredningen framgår att Y.N.E. registrerades som ägare till fordonet från och med den 14 maj 2015 och att hon därefter stått för försäkring och efter utmätningstillfället svarat för betalning av fordonsskatt. Enligt en åberopad kvittens skulle Y.N.E. ha betalat 26 000 kr kontant för släpvagnen. Detta talar för hennes påstående om äganderätt. J.N. har inte gjort anspråk på fordonet, men hennes inställning har inte något större bevisvärde.

18. Mot påståendet om äganderätt talar emellertid, som Skatteverket har anfört, att släpfordonet vid utmätningstillfället i december 2015 fanns i J.N:s besittning i Värnamo, cirka 50 mil från Y.N.E:s bostad. Hon har gjort gällande att släpet förvarades hos J.N. med anledning dels av en utlandsvistelse, dels av utrymmesbrist. Uppgifterna framstår som tillrättalagda och varken Y.N.E. eller J.N. har lämnat några närmare redogörelser för omständigheterna. De har inte heller hörts i målet. Att Y.N.E. varit registrerad som ägare och svarat för betalning av försäkring samt - efter utmätningstillfället - för fordonsskatt kan vid dessa förhållanden inte medföra att hon har styrkt att släpet tillhörde henne trots att det fanns hos J.N.

19. Hovrättens domslut ska därför fastställas.

DOMSLUT

HD fastställer hovrättens domslut.

Sökord: Utmätning; Bevisvärdering; Beviskrav; Bättre rätt till lös egendom
